

Костенко Д. М.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, вул. Кирпичова 2, Харків, email: omsroot@kpi.kharkov.ua

ПРОФЕСОР ВІКТОР КИРПИЧОВ: ВНЕСОК У РОЗБУДОВУ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Розглянуто внесок Віктора Кирпичова у розвиток вищої технічної освіти в Україні. Досліджено його провідну роль у заснуванні Харківського технологічного інституту та Київського політехнічного інституту. Проаналізовано основні підходи до підготовки інженерних кадрів, зокрема впровадження практичного навчання та лабораторних досліджень. Визначено вплив його педагогічної та організаційної діяльності на формування сучасної системи інженерної освіти. Отримані результати свідчать про актуальність науково-освітньої спадщини Кирпичова в контексті сучасних освітніх реформ.*

Abstract. *The article examines the contribution of Viktor Kirpichov to the development of higher technical education in Ukraine. His role in the founding of the Kharkiv Institute of Technology and the Kyiv Polytechnic Institute is studied. The main approaches to the training of engineering personnel, including the introduction of practical training and laboratory research, are analyzed. The influence of his activities on the modern system of engineering education is determined. The results of the study confirm that Kirpichov's legacy remains relevant today.*

Ключові слова: *Віктор Кирпичов, вища технічна освіта, Харківський технологічний інститут, Київський політехнічний інститут, інженерна наука, методи навчання, технічна освіта в Україні.*

Keywords: *Viktor Kirpichov, higher technical education, Kharkiv Institute of Technology, Kyiv Polytechnic Institute, engineering science, teaching methods, technical education in Ukraine.*

Розвиток вищої технічної освіти відіграє ключову роль у забезпеченні науково-технічного прогресу. Наприкінці XIX століття в Україні постала нагальна потреба у кваліфікованих інженерних кадрах для потреб промисловості. Одним із провідних реформаторів технічної освіти того часу став професор Віктор Кирпичов – видатний учений і педагог, який зробив вагомий внесок у формування сучасної системи інженерної підготовки. З його

ініціативи було засновано Харківський технологічний інститут (нині НТУ «ХПІ») та Київський політехнічний інститут (НТУУ «КПІ»), що стали провідними науково-освітніми центрами країни.

Метою даного дослідження є аналіз внеску Віктора Кирпичова у становлення вищої технічної освіти в Україні, визначення його ролі у створенні провідних навчальних закладів України та оцінка впливу його освітньої моделі на підготовку інженерних кадрів.

Віктор Кирпичов народився у 1845 році в сім'ї викладача математики військового училища. Він успішно закінчив Михайлівську артилерійську академію, після чого проходив стажування за кордоном у технічно розвинених країнах, зокрема в Німеччині, Бельгії та Швейцарії. Набутий досвід суттєво вплинув на його подальшу професійну діяльність [1].

У 1885 році було засновано Харківський технічний практичний інститут (ХПТІ; з 1898 року – Харківський технологічний інститут, нині – Національний технічний університет «ХПІ»), який став першим повноцінним технічним університетом в Україні та заклав підґрунтя сучасної інженерної освіти. Віктор Кирпичов приділяв значну увагу структурі навчального процесу, прагнучи наблизити його до європейських стандартів. Як професор і адміністратор, він відстоював комплексний підхід до підготовки інженерів, що охоплював вивчення як фундаментальних наук (математики, фізики, хімії, механіки), так і спеціальних технічних дисциплін (креслення й малювання, будівельне мистецтво, архітектура). Кирпичов наголошував, що інженер повинен володіти не лише аналітичним мисленням, а й здатністю до інновацій [2].

У промові «Завдання вищої технічної освіти» на першому випуску Харківського технологічного інституту він виокремив один із своїх ключових і новаторських підходів – поєднання фундаментальної наукової підготовки з практичною діяльністю. Кирпичов вважав, що інженер не може бути лише теоретиком, але й має володіти практичними навичками, здобутими в реальних умовах виробництва. Саме тому Віктор Кирпичов запровадив спеціалізовані майстерні та наукові лабораторії, де студенти могли застосовувати отримані знання на практиці. Такий підхід сприяв інтеграції наукових досліджень у навчальний процес.

На початку діяльності ХПТІ «інститутські будівлі майже зовсім не мали меблів та внутрішнього облаштування. Це були порожні споруди, які внаслідок невикористання почали потроху занепадати...» — згадував директор Віктор Кирпичов [3]. Завдяки його зусиллям до завершення періоду керівництва інститут набув сучасної інфраструктури та висококваліфікованого викладацького складу. Уже тоді заклад став одним із

провідних навчальних центрів країни, вирізняючись винятковими лабораторіями (зокрема хімічними майстернями, що не мали аналогів у межах Російської імперії) та унікальними навчальними програмами.

За підтримки Віктора Кирпичова постійно впроваджувалися нові, затребувані дисципліни: «Сільськогосподарські машини», «Парові машини та інші термічні двигуни», «Електротехніка» (практичні заняття з якої проводилися на механічному відділенні), та багато інших. Окрім того, студенти мали змогу виконувати замовлення від місцевих підприємств і здобувати практичний досвід, поєднуючи роботу з навчанням. Такий підхід сприяв підготовці дійсно кваліфікованих фахівців, що зробило вагомий внесок у розвиток технологічної індустрії – вплив якого відчутний і сьогодні [4].

Отже, завдяки реформаторській освітній діяльності Віктора Кирпичова були закладені основи системи інженерної освіти, яка відповідала потребам промисловості того часу та сприяла розвитку технічних наук. Його внесок у становлення вищої технічної освіти залишається актуальним і сьогодні, адже принципи, закладені ним, досі застосовуються як в Україні, так і за її межами.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Гутник, М., & Тверитникова, О. (2022). Перші директори-ректори НТУ «ХПІ». *Нариси життєвого та творчого шляху: монографія* (за наук. ред. проф. В. М. Скліяра). Харків: Факт.
- [2] Тверитникова, О. Є., Посвятенко, Н. І., & Мельник, Т. В. (2015). *Нариси історії розвитку прикладних технічних наук в Україні. З досвіду Харківського політехнічного інституту: монографія*. Харків: НТУ «ХПІ».
- [3] Радогуз, С. А. (2016). Наукова спадщина професора Віктора Львовича Кірпи́чова. *Дослідження з історії техніки*, 22, 52–57.
- [4] Бобир, М. І. (2013). Кирпичов Віктор Львович. *Енциклопедія Сучасної України*. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://esu.com.ua/article-6499>